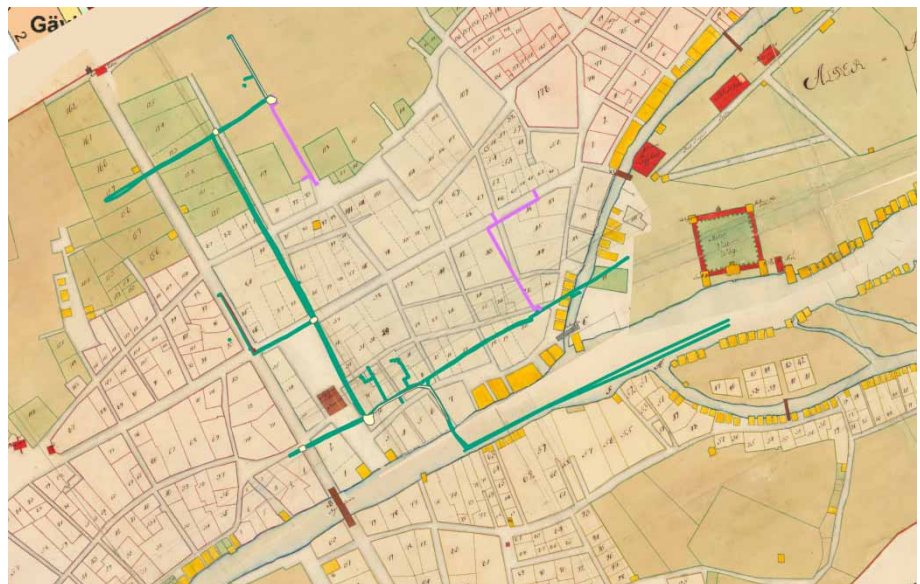

FJÄRRKYLA, ETAPP 1 OCH 2

Arkeologisk förundersökning

RAÄ 51:1
Gävle stad
Gävle kommun
Gästrikland
2014

Bo Ulfhielm och Anders Altner

FJÄRRKYLA, ETAPP 1 OCH 2

Arkeologisk förundersökning

RAÄ 51:1
Gävle stad
Gävle kommun
Gästrikland
2014

Rapport 2015:04

Bo Ulfhielm och Anders Altner

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF-format från länsmuseets hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter, böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik butik@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:
Länsmuseet Gävleborg
Box 746, 801 28 Gävle
Tel 026-65 56 00
www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2015
Omslagsbild: Schakt för fjärrkyla mot 1741 års kartbakgrund.
Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.
ISSN 0281-3181
Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	6
Målsättning och metod.....	6
Topografi och fornlämningsmiljö.....	6
Resultat och tolkning	8
Ettapp 1.....	8
Ettapp 2.....	9
Tolkning och förslag till vidare åtgärder	12
Referenser.....	14
Administrativa uppgifter.....	14
Bilaga 1. Schakttabell	15
Bilaga 2. Schaktbeskrivningar, anläggningar och sektioner	16
Schakt 1:1	16
Schakt 1:2	18
Schakt 1:3	19
Schakt 1:4	19
Schakt 1:5	21
Schakt 1:6	22
Schakt 1:7	24
Schakt 2:1	25
A1 Syllstensrad.....	25
Schakt 2:2	27
A2 Ugns-/spisgrund?	27
A3 Nedgrävning	27

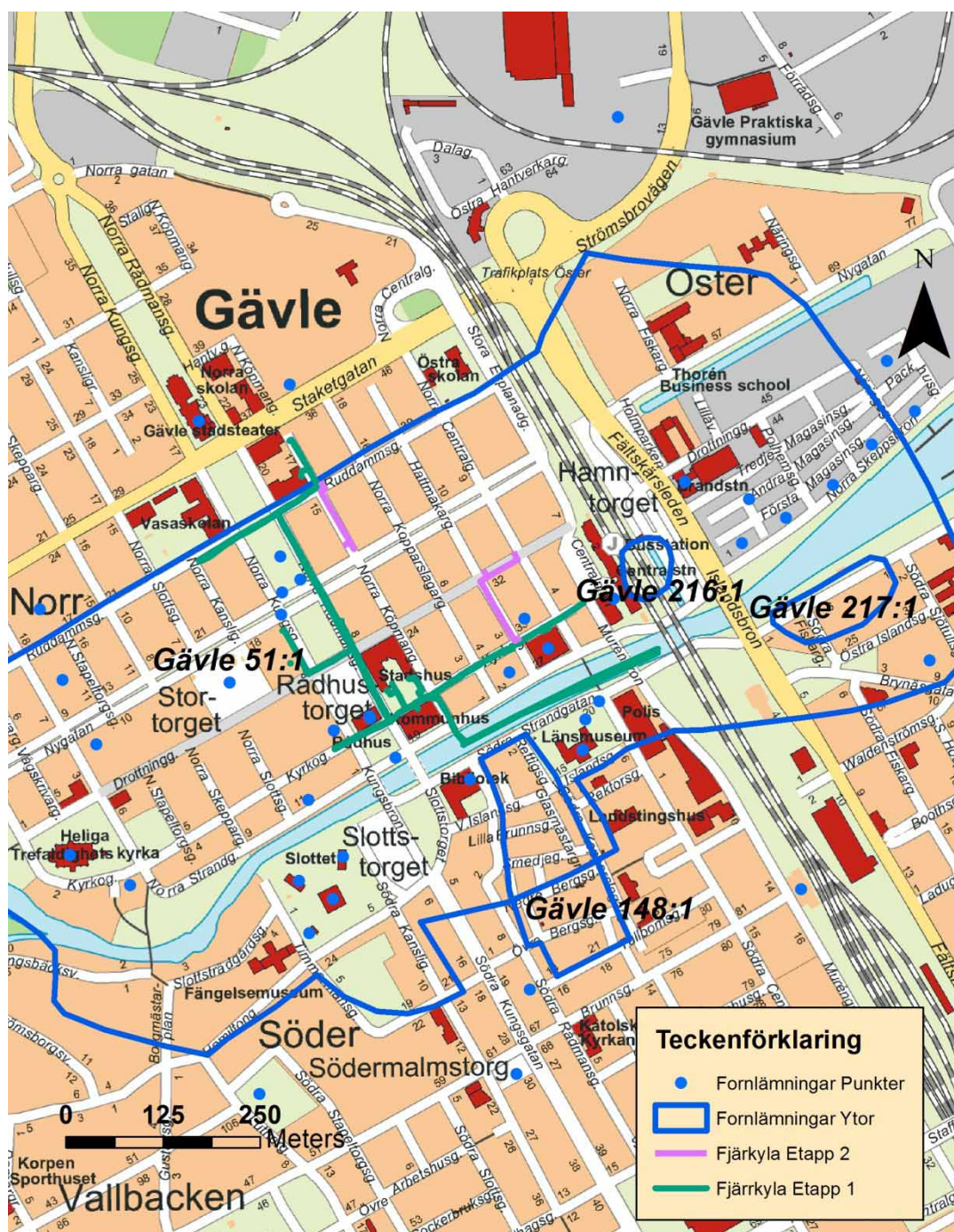

Bild 1. Undersökningsområdet i centrala Gävle. Fornlämningar och ledningssträckningar redovisade. Efter digitala tätortskartan. Lantmäteriet.

SAMMANFATTNING

Länsmuseet Gävleborg har efter beslut av Länsstyrelsen (Lst beslut 431-3922-14 samt 431-4436-13) utfört en arkeologisk förundersökning i form av schaktövervakningar inom Gävle 51:1, vilket är det avgränsade fornlämningsområde inom Gävle stad där man kan förvänta sig förekomsten av äldre stadslager. Uppdragsgivare och kostnadsansvariga var Gävle Energi. Arbetet föranleddes av grävningar för nedläggandet av fjärrkyla.

Arbetet utfördes i två etapper: Etapp 1 grävdes under våren och sommaren 2014 och utgjordes dels av rörnedläggning i öppna schakt, dels genom borrhningar. Etapp 2 genomfördes under oktober och november 2014 och utgjordes endast av öppna schakt.

Förundersökningen omfattade kontroll av totalt omkring 500 löpmeter schakt, till ett djup av 0,6–2 meter. Dessutom kontrollerades 4 schakt i form av ”brunnar”, gropar på omkring 6x6 meter och, som mest, 4 meter djupa.

En stor del av grävningarna gick i redan omgrävda lager, eller kom inte ned till djupet för förväntade kulturlager. På några platser framkom dock äldre lager och anläggningar:

- Utanför förvaltningshuset på Norra Rådmansgatan framkom ett mindre område med kulturlager innehållande ben och keramik, troligen 1700-tal.
- Strax norr om korsningen Nygatan och Norra Köpmangatan framkom en stenrad (A1). Anläggningen tolkas som en syllstensgrund till en byggnad, tillkommen efter 1776 års brand.
- I korsningen Hattmakargatan Drottninggatan framkom ett möjligt spisfundament (A2) Från detta, och omkring 12 m österut, fanns ett brand/raseringslager med kol, tegel, ben och keramik. Under detta var ett lager med träflis och organiskt material. Motsvarande lager har påträffats på andra håll inom fornlämningsområdet Gävle stad och tolkats som ett utjämningslager varpå den tidigaste bebyggelsen anlagts. Inom kulturlagret på Drottninggatan dokumenterades också en rektangulär nedgrävning av oklar funktion (A3). Dessa lager och anläggningar ligger på en plats i staden som enligt de historiska kartorna inte varit bebyggd efter första halvan av 1700-talet.
- I södra delen av schaktet på Hattmakargatan framkom i botten ett kulturlager innehållande bland annat slagg. Endast ett litet stycke i en nedgrävning dokumenterades, men sannolikt är lagret större och fortsätter under det nu grävda schaktet.

Resultaten av undersökningarna visar att även om kulturlagren i Gävle stad är fragmentariska och till stora delar bortschaktade, finns det ytor kvar där sammanhängande lager från stadens äldre skeden bevarats. Det var överraskande att lager från stadsbebyggelsens etableringsfas bevarats mitt i Drottninggatan. Det kan dock hänga samman med att denna gatusträckning varit ungefär densamma sedan början av 1700-talet och att lagren här inte störts av senare bebyggelse och grundgrävningar. Detta är en viktig kunskap för framtida grävarbeten i området!

INLEDNING

Länsmuseet Gävleborg har efter beslut av Länsstyrelsen (Lst beslut 431-3922-14, samt 431-4436-13) utfört en arkeologisk förundersökning i form av schaktövervakningar inom Gävle 51:1, vilket är det avgränsade fornlämningsområde inom Gävle stad där man kan förvänta sig förekomsten av äldre stadslager. Arbetet utfördes på uppdrag av Gävle Energi och föranleddes av schaktgrävningar för nedläggande av fjärrkyla. Arbetet har delats in i två etapper: etapp 1 omfattade områdena mellan Norra Köpmangatan och Norra Kungsgatan samt Norra Strandgatan till Ruddamsgatan (se bild 1). Större delen av ledningsdragningen genomfördes i form av borrhning, och alltså inte i schakt från ytan. Däremot grävdes på flera platser så kallade brunnar, öppna schakt, upp till 8x6 meter stora, för borrhning m.m. Schaktkontrollerna i etapp 1 utfördes under april-juni 2014. Etapp 2 omfattande en mindre sträcka med i huvudsak öppna schakt längs Hattmakargatan, Drottninggatan och Norra Köpmangatan. Kontrollerna utfördes under oktober och november 2014.

Arkeologisk personal var Bo Ulfhielm och Anders Altner, Länsmuseet Gävleborg. Kostnadsansvariga var Gävle Energi AB.

MÅLSÄTTNING OCH METOD

Förundersökningen syftar till att dokumentera fornlämningen för att tillvarata kunskap som bidrar till stadens historia samt är till nytta för kommande samhällsplanering.

Förundersökningen skall klargöra:

- Fornlämningens utbredning inom schaktet
- Bedömning av kulturlagrets omfattning, karaktär och bevarandegrad
- Preliminär datering
- Preliminär tolkning

Vid schaktgrävningarna vid Norra Köpmangatan och Kyrkogatan skedde kontrollerna mer eller mindre kontinuerligt vid grävningsarbetena, medan de öppna schakten på övriga områden i huvudsak kontrollerades i efterskott. Kulturlager och sektioner dokumenterades på ritning och med fotografi samt mättes in med GPS. I de fall där inga kulturlager eller anläggningar framkom dokumenterades inte hela schaktsektionen, utan enbart ett representativt avsnitt med 1 meters bredd.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Exploateringsområdet ligger centralt inom Gävle 51:1, äldre stadslager för Gävle stad. Staden omnämns för första gången under första hälften av 1400-talet. Platsen fick stadsrättigheter år 1446 och 1463. Under 1400- och 1500-talen finns många historiska källor som belyser platsens vikt för handeln mellan framförallt Norrland och Stockholm. De arkeologiska källorna för stadens medeltid är hitintills inte lika omfattande som de skrivna källorna, men nedslag av senmedeltida dateringar och kulturlagerrester förekommer.

De nu aktuella grävarbetena berör det som i historisk tid var de östra och norra delarna av staden. Ett antal arkeologiska insatser har gjorts i denna del under åren, med varierat resultat. Sentida exploateringar och ledningsdragningar har

till stor del fragmentariserat bilden, så att partier med helt bortgrävda kulturlager bryts av med linser och mindre ytor med förhållandevis välbevarade lager. Det har också undersökts mer omfattande kulturlager i och i anslutning till de planerade ledningsdragningarna (se bild 2). I kvarteret Tornväktaren berörs en tidigare undersökt yta där bland annat en rustbädd påträffades, möjligen från 1700-talet (Roslund-Forenius 2005). I kvarteren Oxenstjärna och Pechlin har flera undersökningar utförts där man kunnat belägga, fynd, kulturlager och byggnadsrester från 1600-talet och framåt (Elfwendahl 1994, 1996a och b, Bergholt och Grälls 1994). I kvarteret Oxenstjärna påträffades även keramik av typer som normalt påträffas i 1300-1400-tals lager, bland annat ett mynningsparti av ett salvekrus (Elfwendahl 1996b). Detta är därmed en av få platser i Gävle stad där medeltida fynd gjorts (Ulfhielm 2005). Nu låg tyvärr fynden i omrörda lager, men de indikerar sannolikt medeltida bebyggelse i närområdet.

Längre norrut i området kring Norra Köpmangatan och Ruddamsgatan saknades enligt 1600- och 1700-talskartorna fast stadsbebyggelse. I stället fanns här vretar, kålgårdar och ekonomibyggnader.

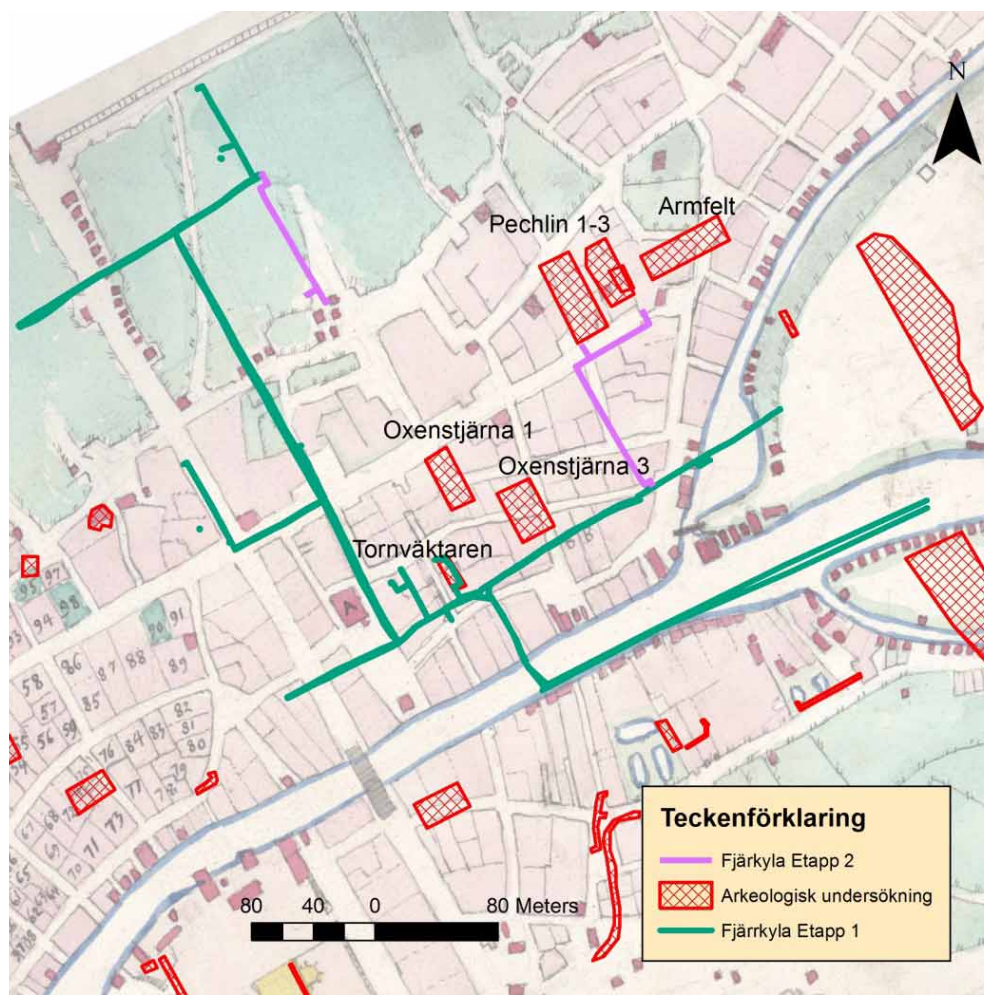

Bild 2. Ledningsdragningar samt tidigare arkeologiska undersökningar i förhållande till 1706 års karta (Lantmäterimyndighetens arkiv Akt 21-Gäs-20).

RESULTAT OCH TOLKNING

Totalt kontrollerades omkring 500 löpmeter schakt samt fyra ”brunnar”. Schakten var i regel 2-3 meter breda och 0,6-1,6 m djupa under asfalten. På några ställen grävdes brunnarna dock ned till 4 meters djup.

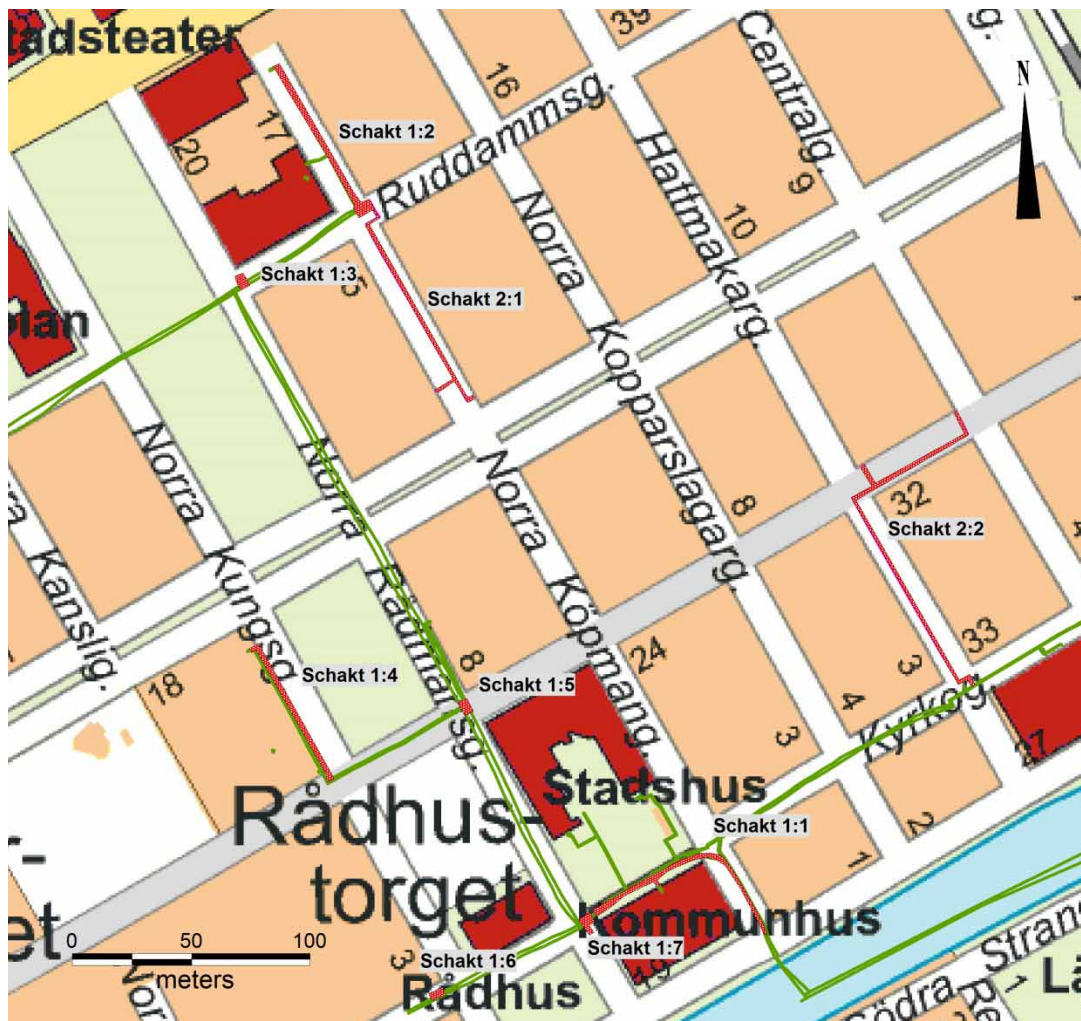

Bild 3. Kontrollerade schaktavsnitt markerade i rött och numrerade enligt tabell i bilaga 1. Gröna linjer är ledningssträckning som borrats, eller av annan anledning inte kontrollerats.

Ettapp 1

Merparten av schakten i ettapp1 gick i gator som till stora delar redan är kraftigt påverkade av grävarbeten. Några av de utpekade platserna för kontinuerlig övervakning kunde ganska snabbt avskrivas. På dessa övergick lagret av fyllnadsmassor direkt i ett opåverkat lager av morän eller lera. I södra delen av Norra Köpmangatan framkom dock en ”lins” med kulturlager (bild 4). Detta framträdde på 0,6 meters djup och utgjordes av ett 0,1–0,4 meter tjockt lager, vilket bland annat innehöll ben, keramik samt del av en kritpipa. Längden i schaktväggen var knappt 5 meter och lagret sträckte sig endast några decimeter ut i schaktet. Inga anläggningar eller byggnadsrester kunde identifieras. Fynden kan dateras till 1700-tal eller tidigt 1800-tal.

Bild 4. Lins med kulturlager vid förvaltningshuset (schakt 1:1) på Norra Köpmangatan. Foto: Bo Ulfhielm

De så kallade brunnarna på Norra Kungsgatan och Rådmansgatan grävdes till stort djup, som mest 4 meter. Inga tydliga kulturlager kunde identifieras däremot fanns i schakt 1:5 en mindre sträcka med sten, trä och tegel, vilket tolkas som raseringsmassor eller äldre fyllnadsmassor.

Etapp 2

Etapp 2 utgjordes enbart av öppna schakt. Längst norrut drogs ett schakt mellan Ruddamsgatan och Nygatan (Schakt 2:1, bild 3). I sydvästra schaktkanten iakttogs en 8 meter lång stenrad bestående av natursten (A1). Då stenarna är 0,2–0,4 meter stora tycks de vara för stora för att vara gatsten. En tolkning är därför att de utgör en syllstensgrund till en byggnad. Under tidigt 1700-tal saknas stadsbebyggelse här, däremot finns på tidens kartor mindre ekonomi-byggnader redovisade (bild 6). Under 1700-talet expanderade stadsbebyggelsen norrut, men först efter stadsbranden år 1776 blev detta område helt bebyggt med kvartersbebyggelse i ett modernt rutnätsmönster (Andrén 1945:55ff). Då tillkom också Köpmangatan med i stort samma sträckning som idag, men inte riktigt! Just här vek gatan av mer mot norr. Den var också smalare, så att schaktet som idag går mitt i gatan tidigare gränsade direkt mot bebyggelsen. Tolkningen är därför att stenraden utgör en grund för en byggnad som tillkommit efter år 1776.

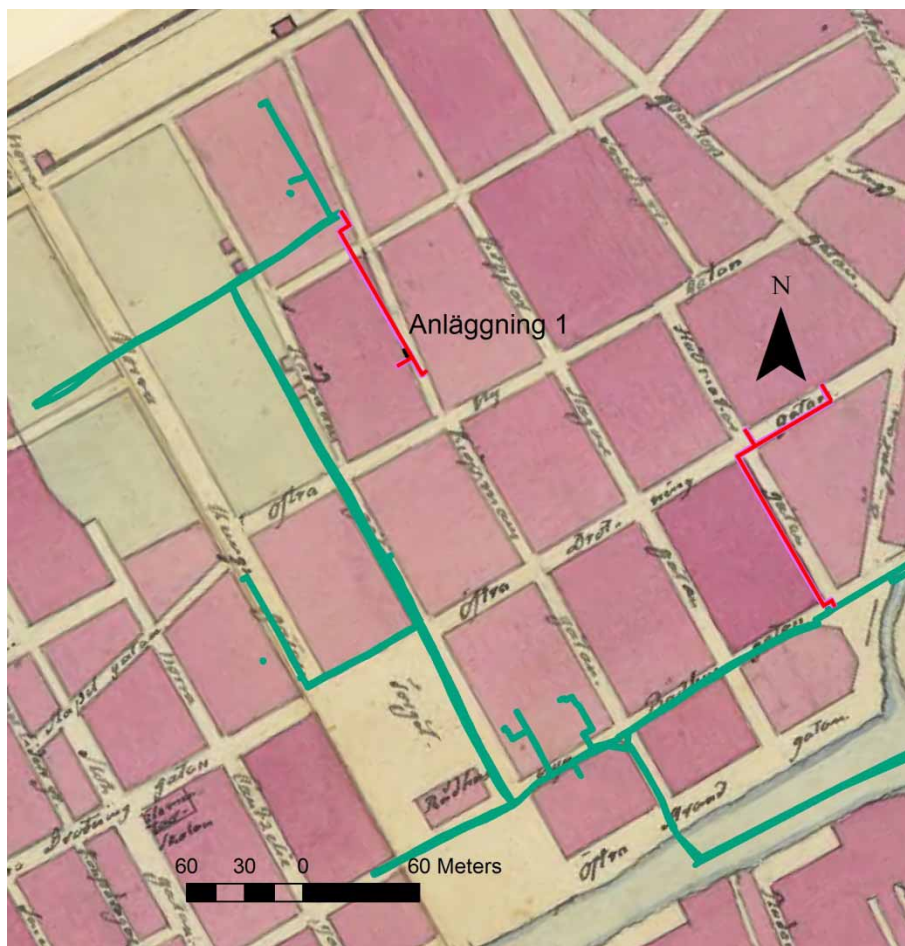

Bild 5. Stenraden, A1, i förhållande till 1810 års karta, vilken visar den stadsplan som gällde mellan stadsbränderna 1776 och 1869. (Lantmäteristyrelsens arkiv V14 1:15. Karta över Gävle stad. 1810).

Bild 6. Del av A1 i sektion. Stenraden centralt i bilden. Foto: Anders Altnér.

Från Drottninggatan, vid korsningen Hattmakargatan, och ett stycke österut dokumenterades ett kulturlager samt två anläggningar. A2 tolkades som ett fundament till ugn eller spis. Denna utgjordes av ett linsliknande lager av lera med kalkinslag, 1,4 meter långt i profil och 0,1 meter tjockt, (bild 8). Anläggningen överlagrades av ett raseringslager med kol, sot och tegelkross.

Bild 7. A2 längst till vänster. På bilden syns även brand/raseringslagret under fyllnadsmassorna, samt det bruna flislagret. Foto: Anders Altnér.

I schaktet framkom även en nedgrävning, A3. Denna var i plan kvadratisk, 0,7x0,7 meter stor och ytan fortsatte in i norra schaktkanten. I sektion framträdde en skålformad grop, 0,25 meter djup. Fyllnaden utgjordes överst av ett lager sand och nederst av huggspån, flis och nedbrutet trä. Inga daterande föremål påträffades.

Slutligen dokumenterades en kulturlagerföljd med en sammanlagd längd av cirka 12 meter, från schaktkanten i väster och österut längs Drottninggatan. Detta utgjordes av två tydliga lager: överst ett brandlager/raseringslager med kol, grus och tegelkross. I detta skikt framkom även ben och keramik av rödgodstyp. Under detta var ett brunt lager med träflis och organiskt material, vilket låg direkt på opåverkad sand/mjåla.

Läget för dessa anläggningar och kulturlager har enligt det historiska kartmaterialet varit gatumark sedan 1700-talets början. Även på de odaterade 1600-tals kartorna tycks dessa ytor i stort motsvara gatumark, men där är rektifieringen av kartan oprecis och tolkningen vanskelig.

Bild 8. A3, en nedgrävning, rensas fram i schaktbotten. Foto: Anders Altnér.

Motsvarande lagerföljd som den på Drottninggatan har noterats på andra håll i staden. I det närliggande kvarteret Pechlin undersöktes på 1980-talet en större sammanhängande yta. Där dokumenterades ett brand-/raseringslager med kol, sand och tegelkross. Lagret daterades till 1700-tal. Under detta var ett kulturlager med anläggningar och bebyggelserester som daterades till 1600-talets mitt och andra hälft, och under detta ett lager med träflis som tolkades som det äldsta skedet, 1500-1600-tal (Berghold och Grälls 1994). Förekomsten av träflislager har tolkats som ett slags stratigrafiskt lock, på vilken den första bebyggelsen etablerades.

I schaktet på Drottninggatan finns det översta och understa av dessa lager representerade. Det finns inget tydligt mellanliggande kulturlager. Däremot skiljs de båda lagren av ett utjämnande sandlager i de östra delarna. En tolkning kan också vara att A2, som ligger mellan flis- och brandlagret, representerar aktiviteter i tidsskedet före brandlagret, på samma sätt som kulturlagret i Pechlin. Anläggningen skulle i så fall dateras till 1600-talets mitt eller andra hälft.

Vid nedgrävning i botten av sektionen i södra delen av Hattmakargatan noterades ett kulturlager med bl.a. slagg och keramik. Detta framkommer under fyllnadsmassorna, och under den schaktade ytan, på drygt 1 meters djup och kan därför antas ha en större utbredning än vad som framgår av profilritningen.

Bild 9. Keramik av typ yngre rödgods i brand/raseringslagret. Foto: Anders Altnér.

Tolkning och förslag till vidare åtgärder

Resultaten av undersökningarna visar att även om kulturlagren i Gävle stad är fragmentariska och till stora delar bortschaktade, finns det ytor kvar där sammanhängande lager från stadens äldre skeden bevarats. Det var lite överraskande att lager från stadsbebyggelsens etableringsfas bevarats mitt i Drottninggatan. Det kan hänga samman med att denna gatusträckning varit ungefär densamma sedan början av 1700-talet och att lagren här inte störts av senare bebyggelse och grundgrävningar. Detta är en viktig kunskap för framtida grävarbeten i området. Det vore i detta sammanhang även intressant att datera det understa flislagret, vilket alltså borde representera den äldsta bebyggelsefasen i denna del av staden.

Bild 10. Träflis och spån i botten på A3. Foto: Anders Altnér.

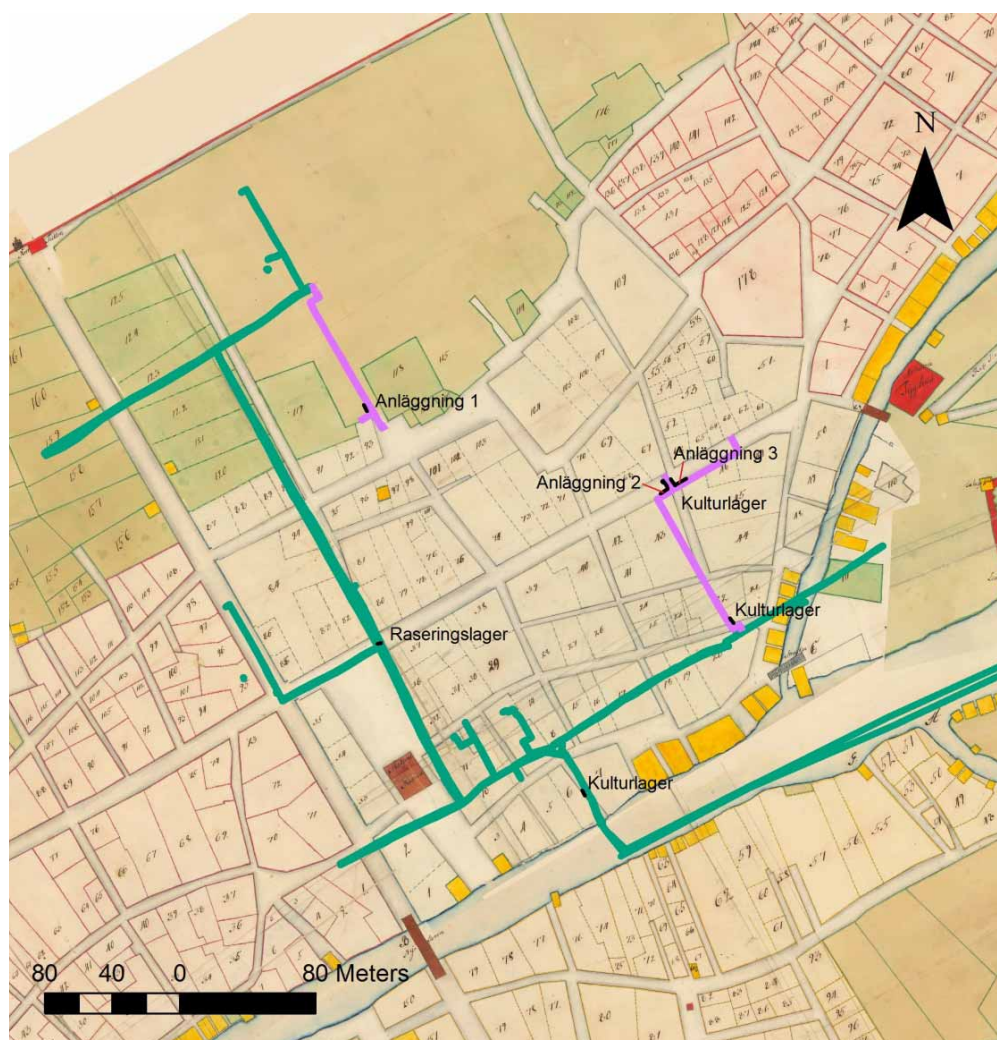

Bild 11. Anläggningar och kulturlager i förhållande till 1741 års karta (V14 1:3. Grundritning Gävle stad. Lars Lindenberg 1741).

REFERENSER

- Aagård, G-B. 1984. Gävle. Medeltidsstaden 62. Riksantikvarieämbetet.
- Andrén, E. 1946. Gävle stads topografi och bebyggelsehistoria. *Ur Gävle stads historia*. Utgiven till 500-års jubileet. Gävle.
- Bergold, H och Grälls, A. 1994. *Pechlin. UV-Uppsala rapport 1994:40*. Riksantikvarieämbetet.
- Elfwendahl, M. 1994. *Pechlin. UV Uppsala rapport 1994:66*. Riksantikvarieämbetet.
- Elfwendahl, M. 1996a. *Kvarteret Oxenstjärna 1. UV Uppsala rapport 1996:29*. Riksantikvarieämbetet.
- Elfwendahl, M. 1996b. *Kvarteret Oxenstjärna 3. UV Uppsala rapport 1996:24*. Riksantikvarieämbetet.
- Roslund-Forenius, Y. 2005. *Kvarteret Tornväktaren*. Slutredovisning Läns museet Gävleborg 2005.
- Ulfhielm, B. 2009. *Det äldsta Gävle*. Rapport Läns museet Gävleborg 2009:01.

Lantmäteristylens arkiv

- V14 1:3. Grundritning Gävle stad. Lars Lindenberg 1741.
- V14 1:15. Karta över Gävle stad. 1810.

Lantmäterimyndighetens arkiv

- Akt 21-Gäs-20. Stadsplan Gävle stad 1706.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

- Länsstyrelsens dnr: 431-6574-13, 431-4435-13
- Läns museet Gävleborgs dnr: 1440/320
- Uppdragsgivare: Samhällsbyggnadskontoret Gävle, Gävle kommun
- Undersökningstid: Etapp 1, april-juni 2014
Etapp 2, oktober-november 2014
- Projektledare: Läns museet Gävleborg: Bo Ulfhielm
- Personal: Anders Altner
- Socken: Gävle stad
- Kommun: Gävle kommun
- Koordinatsystem: Sweref 99 TM
- Kartblad: Ekonomiska kartan blad 67G 2bN
- Höjdsystem: RH 2000
- Undersökt yta: 519 löpmeter schakt
- Arkeologtimmar: 47 timmar fältarbetstid
- Digitala inmätningar: Shape-filer med schakt förvaras på Läns museet Gävleborg
- Fynd: Inga fynd tillvaratogs.

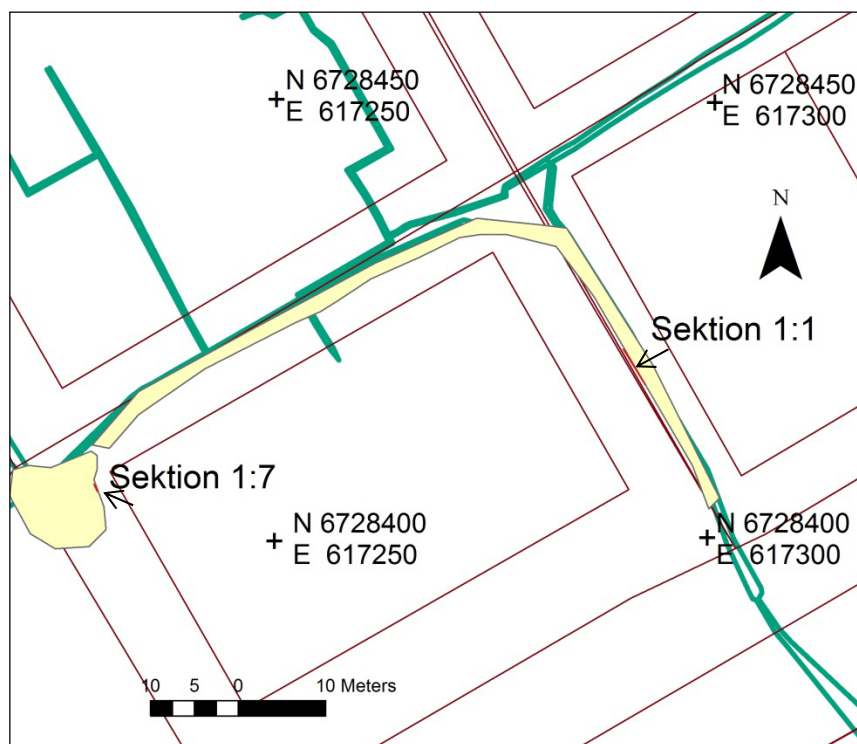
BILAGA 1. SCHAKTTABELL

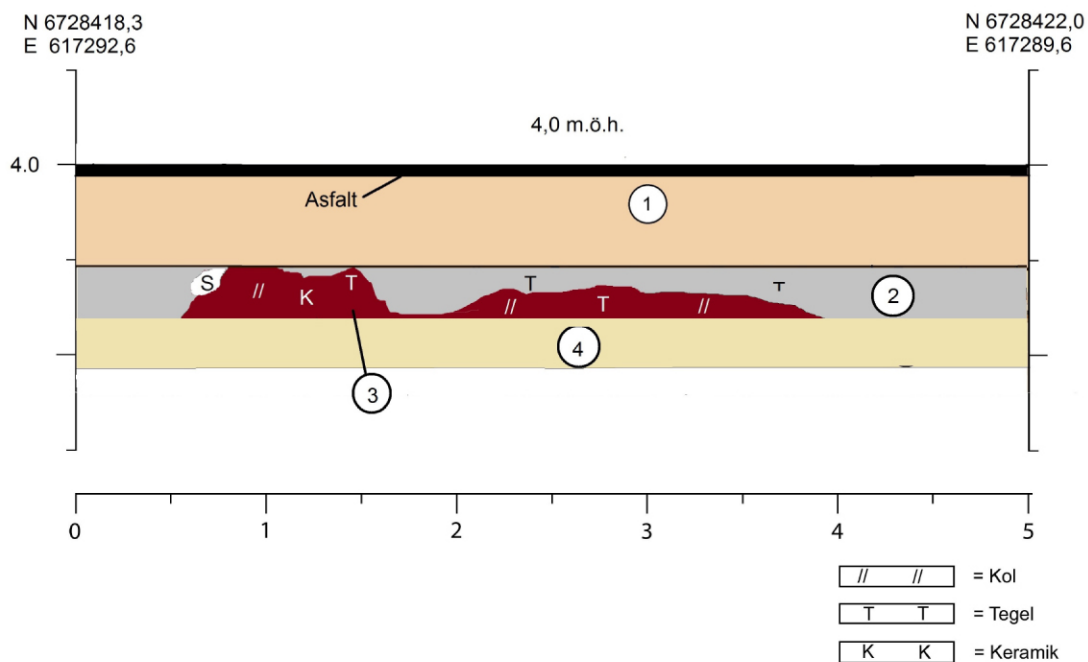
Schakt	Längd	Bredd	Djup	Beskrivning	Naturlig mark	Fynd
1:1	96 m	2-3 m	1,2-3 m	Över större delen av schaktet iaktogs endast fyllnadsmassor. I Södra delen av N Köpmangatan, dock en lins med kulturlager-/raseringsmassor (sektion 1:1)	Ljusgul mjäla samt lera	Keramik, kritpipa
1:2	68 m	1,5-2,5 m	1-1,5 m	Endast fyllnadsmassor	-	-
1:3	6 m	5 m	3,5 m	Endast fyllnadsmassor	Lera	-
1:4	64 m	2-2,5 m	0,6-1,2 m	Endast fyllnadsmassor	-	
1:5	6 m	4 m	cirka 3 m	Raseringslager samt trärester	Sand och lera. Vattenfylt i botten	
1:6	6 m	3 m	2,5 m	Endast fyllnadsmassor	Lera	-
1:7	8 m	6 m	1,8-2,5	Endast fyllnadsmassor	Lera	
				Ettapp 2		
2:1	105 m	2-3 m	1-1,5 m	I NV delen fyllnadsmassor. I S delen stenrad (se anläggning 1)	Sand	
2:2	160 m	2-4 m	1.2-2 m	I Drottninggatan var under fyllnadsmassorna ett brandlager samt ett utfyllnadslager med flis och spån. Ett fundament till ugn/spis (A 2) samt en nedgrävning (A3 3) Längs Hattmakargatan var endast fyllnadsmassor ned till schaktbotten. Men vid spadgrävning under detta iaktogs kultur/brandlager.	Sand	Keramik, slagg, ben

BILAGA 2. SCHAKTBESKRIVNINGAR, ANLÄGGNINGAR OCH SEKTIONER

Schakt 1:1

Schaktet löpte från Gavleån uppför Norra Köpmangatan till Kyrkogatan där det fortsatte fram till Norra Rådmansgatan och avslutades där med en brunn (se schakt 1:7) Schaktets totala längd var 96 meter, bredden 2–3 meter och djupet varierade mellan 1,2–3 meter. I sydöstra delen av schaktet framkom ett 0,1–0,3 meter tjockt kulturlager/raseringslager med kol, tegel och sten. Lagret framträdde på 0,5 meters djup under asfalten och kunde följas längs en sträcka på 5 meter. I övrigt framkom inga anläggningar eller kulturlager.

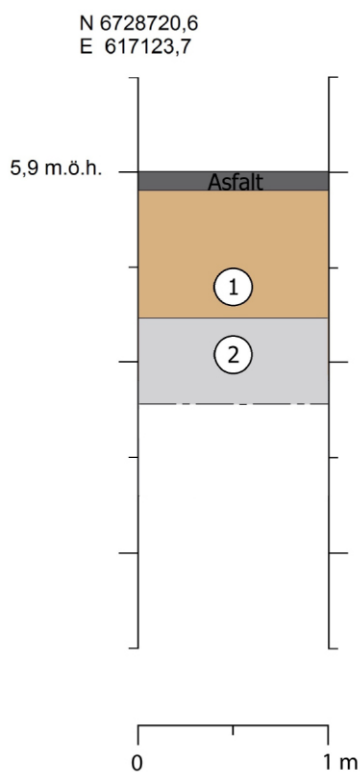
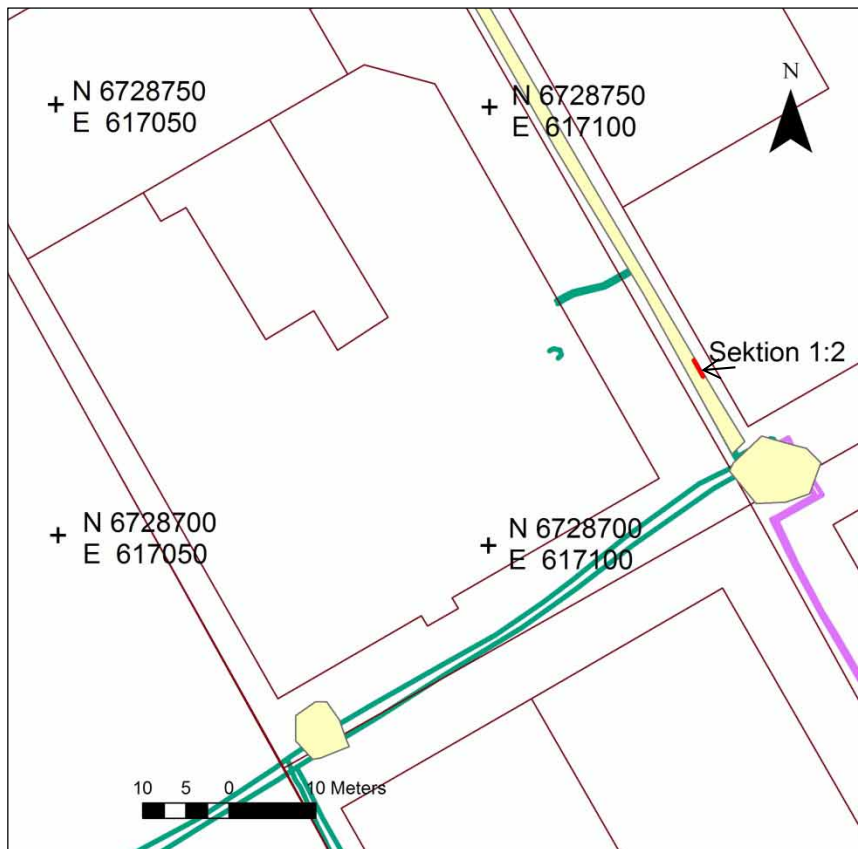
Sektion 1:1 Norra Köpmangatan

Lagerföljd. Sektion 1:1.

1. Påförda fyllnadsmassor bestående av sandigt grus och stenkross.
2. Påförda fyllnadsmassor som ovan, men med inslag av tegel och sten
3. Kulturlager/raseringslager av humös sand med kol, sot, tegelkross och sten.
4. Naturligt förekommande jordmån av ljusgul mjäla.

Schakt 1:2

Schaktet löper längs östra kanten av Norra Köpmangatan och avslutas i en brunn i korsningen Ruddamsgatan. Schaktets längd är 68 meter och bredden 1,5–2,5 meter. Djupet i regel 1,2 meter, brunnen dock kring 4 meter djup. Schaktet ligger till största del utanför RAÄ 51.

Sektion 1:2. Norra Köpmangatan

Lagerföljd. Sektion 1:2.

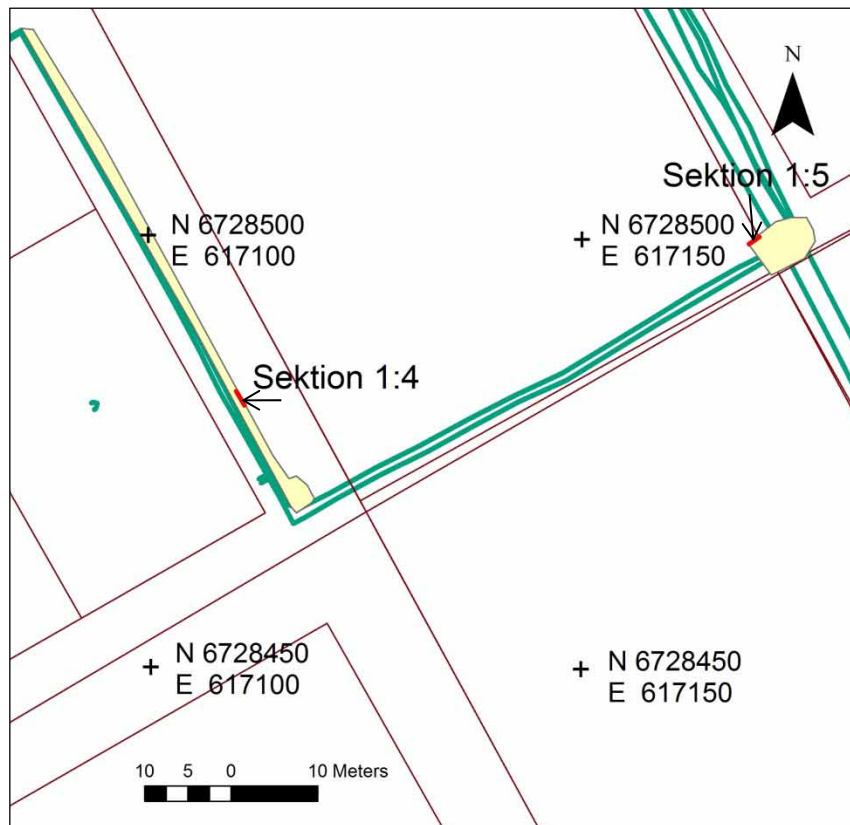
1. Påförda fyllnadsmassor bestående av sandigt grus med natursten och stenkross.
2. Naturligt förekommande jordmån av sandig morän.

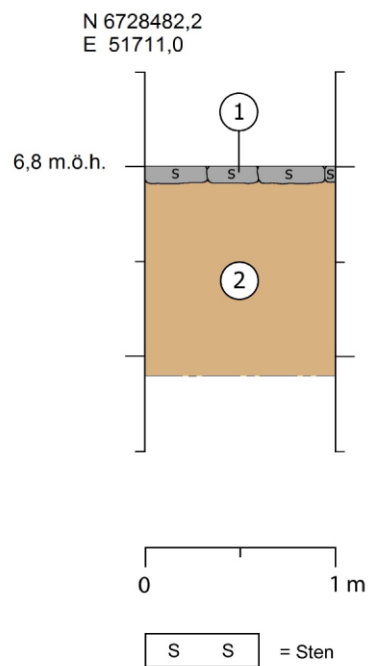
Schakt 1:3

Brunn i korsningen Ruddamsgatan och Norra Rådmansgatan. 6x5 meter stor och 4 meter djup. Inga kulturlager. Överst var ett 0,3–0,6 meter tjockt påfört bärlager. Därefter följde naturligt förekommande jordmån av postglacial sand. Sektionsritning saknas.

Schakt 1:4

Schaktet löpte i trottoaren längs kvarteret Norra Kungsgatan 7. Det följde helt en tidigare schaktdragning och i schaktet ned till 1 meters djup var endast fyllnadsmassor av sand.

Sektion 1:4. Norra Kungsgatan

Lagerföljd. Sektion 1:4.

1. Påförda fyllnadsmassor bestående av sand.

Schakt 1:4, längst norrut, under grävarbetet: Foto: Bo Ulfhielm.

Schakt 1:5

Brunnen i korsningen Drottninggatan/ Norra Rådmansgatan var 6x4 meter stort och cirka 3 meter djupt. Botten vattenfylldes snabbt, varför exakt djup saknas. Under lager med kullersten och fyllnadsmassor framkom på 1 m djup ett varvigt lager av äldre raseringsmassor med inslag av byggnadssten. I botten av detta lager framkom även multnat trä.

Schakt 1:5. Korsningen Drottninggatan/Norra Rådmansgatan

Lagerföljd. Sektion 1:5.

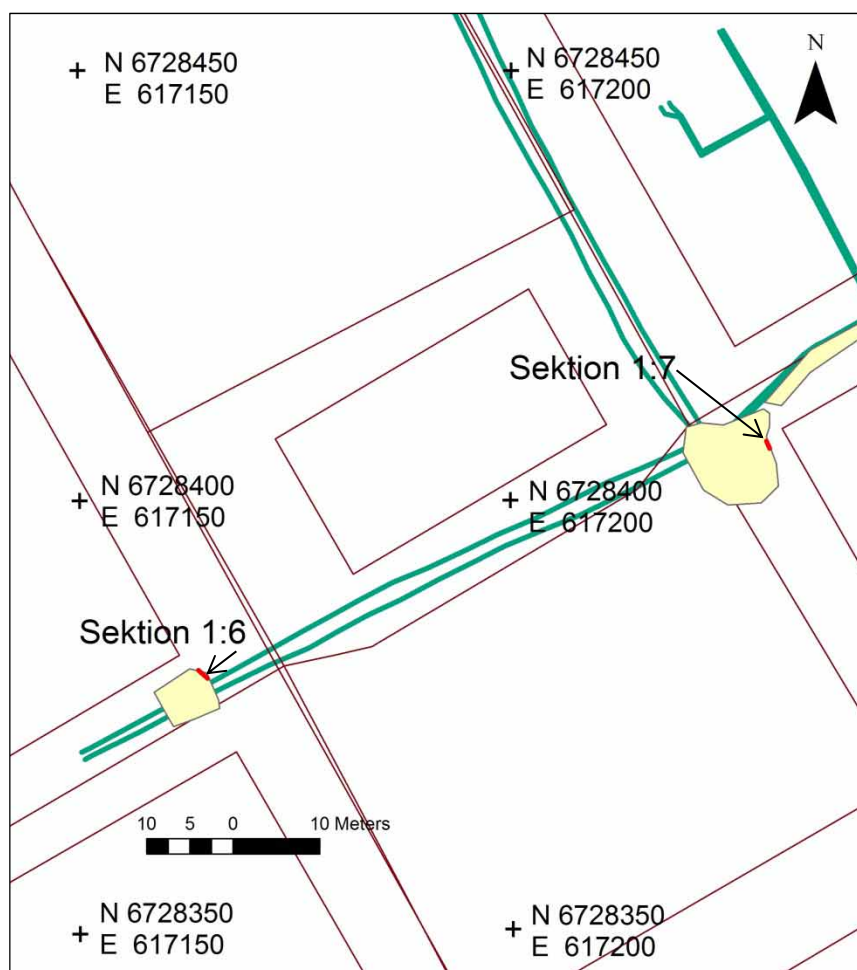
1. Påförda fyllnadsmassor bestående av sandigt grus med natursten och stenkross.
2. Raseringslager av sten, grus och trä.
3. Naturligt förekommande lera.

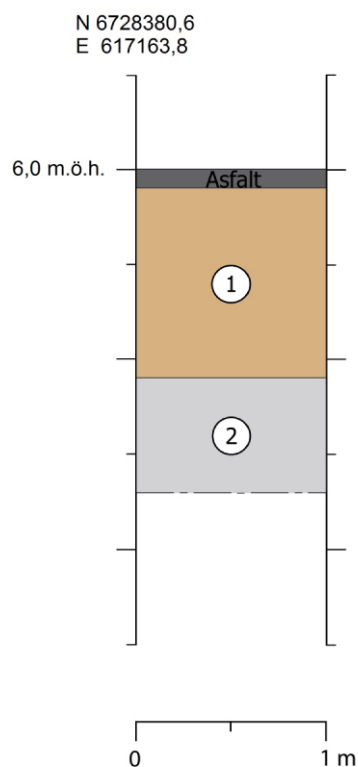

Schakt 1:5. Foto: Josefin Olsson.

Schakt 1:6

Brunn i korsningen Kyrkogatan/Norra Kungsgatan, var 6x3 meter stor och 2,5 meter djup. Under asfalten var ett 0,8 meter tjockt lager fyllnadsmassor, vilket övergick direkt i ett naturligt lager av grå-blå lera.

**Schakt 1:6 Korsningen Norra
Kungsgatan/Kyrkogatan**

Lagerföljd. Sektion 1:6.

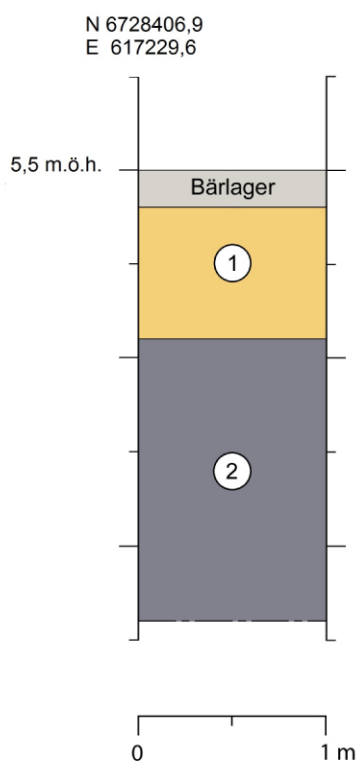
1. Påförda fyllnadsmassor bestående av sandigt grus med natursten och stenkross.
2. Naturligt förekommande lera.

Schakt 1:6. Här, liksom i flera andra schakt syns endast fyllnadsmassor och naturlig mark i profilen. Detta tyder på att äldre kulturlager schaktats bort i ett tidigare skede. Foto: Josefin Olsson.

Schakt 1:7

Schaktet 1:1 avslutades i korsningen N Köpmangatan/Kyrkogatan i en brunn, som mest 2,5 m djup.

Sektion 1:7 Korsningen Norra Rådmansgatan/Kyrkogatan

Lagerföljd. Sektion 1:7.

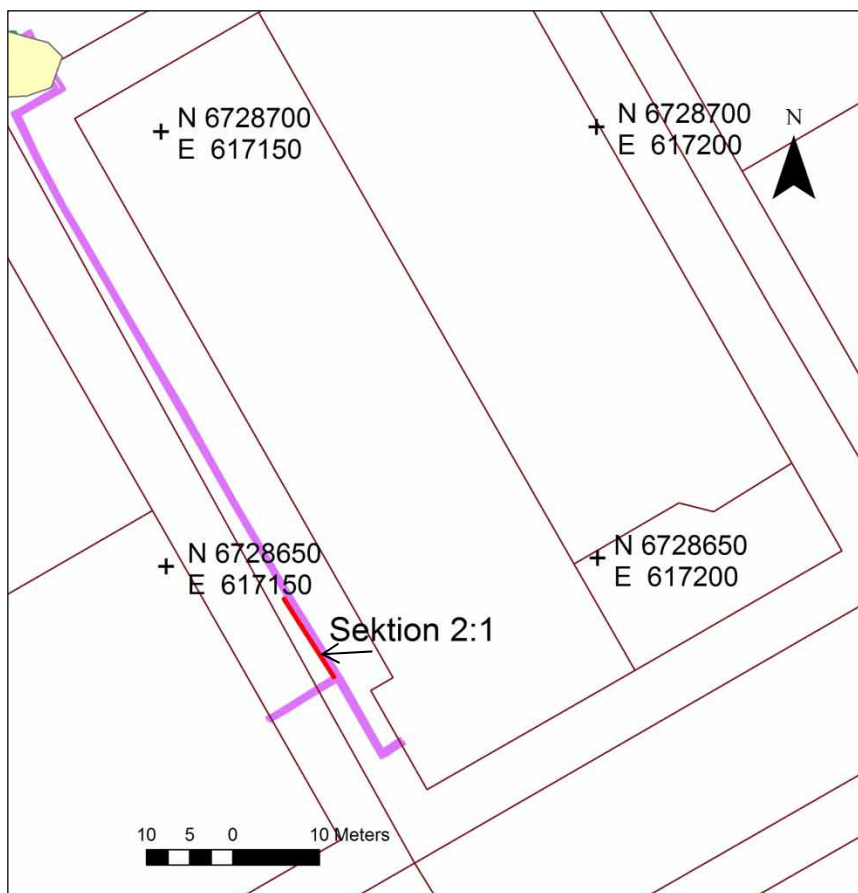
1. Påförda fyllnadsmassor
bestående av sandigt grus med
natursten och stenkross.
2. Naturligt förekommande lera.

Schakt 2:1

Schaktet grävdes till större delen längs med östra sidan av Norra Köpmansgatan mot trottoarkanten. Schaktet korsade Ruddamsgatan i norr och Norra Köpmansgatan mot korsningen Västra Nygatan. Schaktet var sammanlagt 110 meter långt (huvudsakligen NNV-SSÖ), 1,4 meter brett och 1,2 meter djupt. I SSÖ delen framkom en stenrad, Anläggning 1 (se nedan).

A1 Syllstensrad

Syllstensrad 8 meter lång (NNV-SSÖ) bestående av natursten 0,2–0,4 meter stora, vanligen 0,3 meter stora. Stenarna ligger kant i kant och verkar vara satta i ett gråbrunt humöst sandlager. Ställvis är gluggar i syllstensraden, troligen ett resultat av ovanliggande raseringslager.

Schakt 2:2

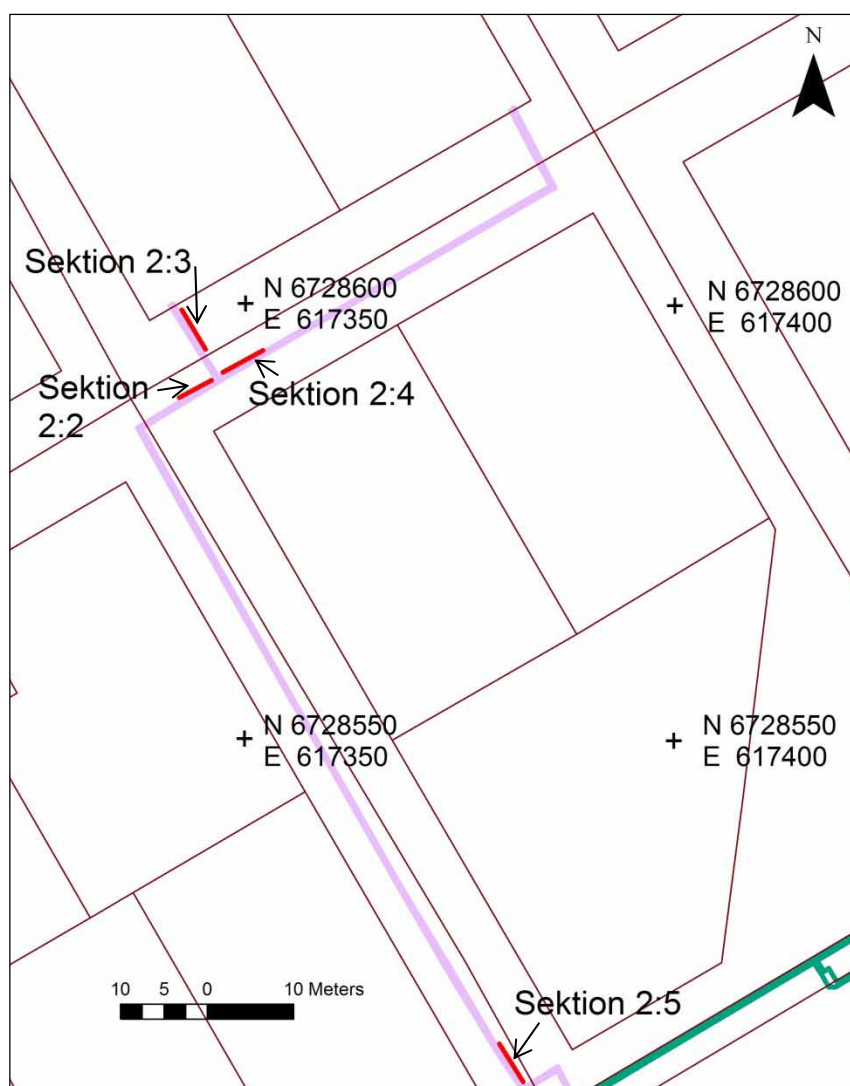
Schaktet grävdes längs med västra sidan av Hattmakargatan (NNV-SSÖ) och längs med södra sidan av Drottninggatan (ÖNÖ-VSV) mot trottoarkanten. Schaktet korsade Drottninggatan vid korsningen mot Hattmakargatan, samt Hattmakargatan mot korsningen Kyrkogatan. Schaktet var sammanlagt 165 meter långt (huvudsakligen NNV-SSÖ), 1,4 meter brett och 1,05–1,2 meter djupt. Schaktet genomkorsades på flertalet ställen av nedgrävningar för rör och ledningar. Längs Drottninggatan framkom en möjlig spis/ugnsfundament samt en nedgrävning, A2 och 3.

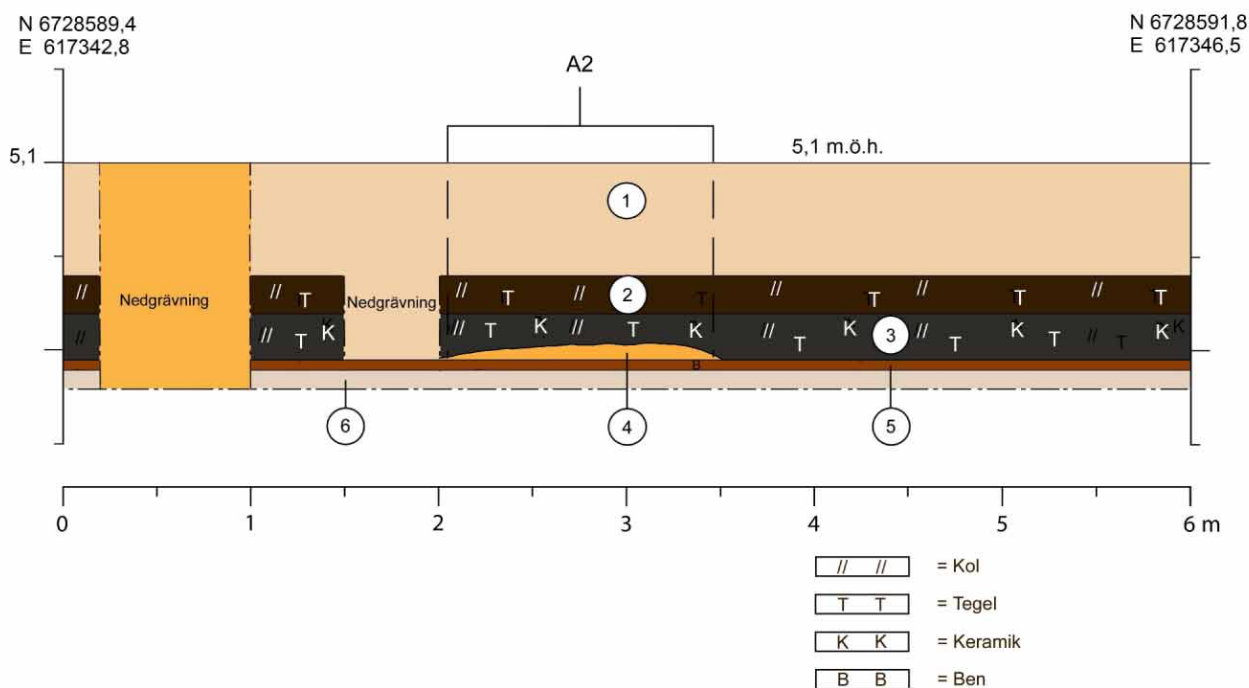
A2 Ugns-/spisgrund?

Eventuell grund till ugn eller spis, 1,4 meter lång i profil och 0,1 meter tjockt, bestående av linsliknande lager av lera med kalkinslag. Ovan iakttogs ett raseringslager med kol, sot och tegelkross. Ovan utbredningen för lerlagret iakttogs en stor ansamling av tegel, vilket annars endast förekommer sporadiskt inom raseringslagret.

A3 Nedgrävning

Nedgrävning med oklar funktion, kvadratisk i plan 0,7x0,7 meter stor som fortsätter in i norra schaktkanten. Skålformad i profil med konkava sidor och rundad botten 0,25 meter djup. Fyllnaden utgjordes överst av ett lager påförd sand och nederst av huggspån och nedbrutet trä.

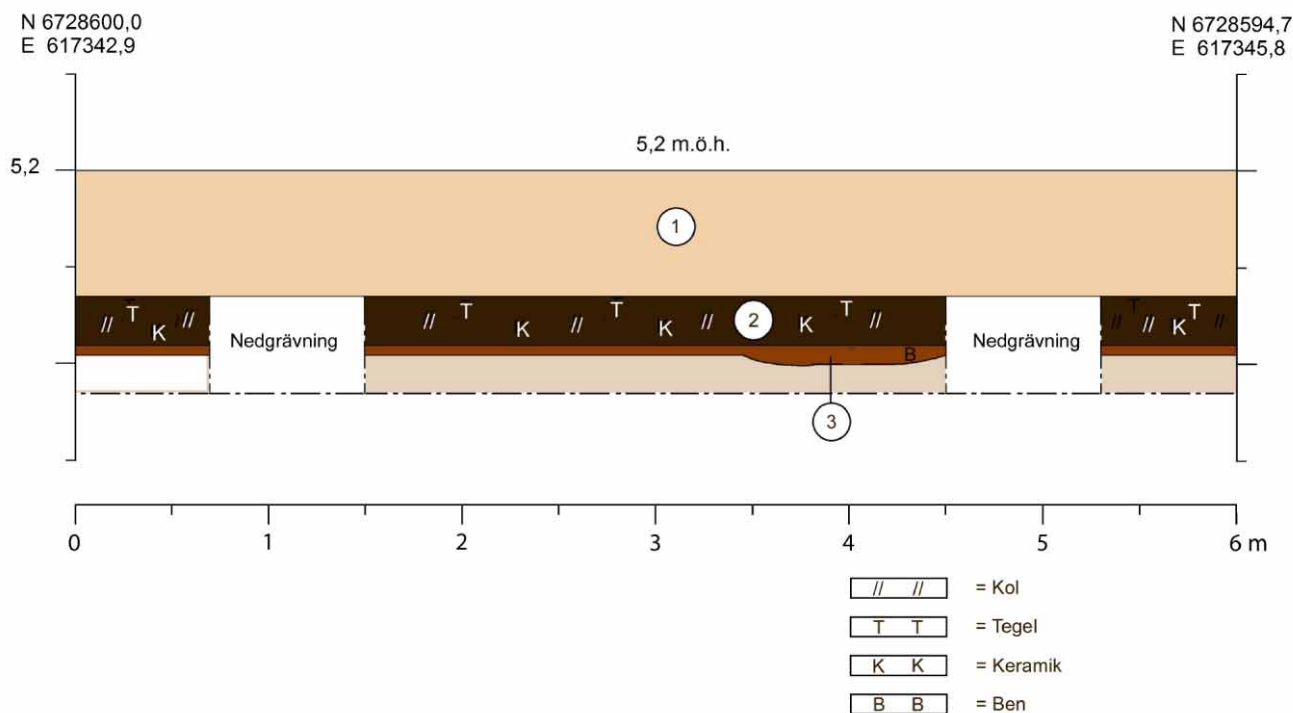

Sektion 2:2 Drottninggatan. Skala 1:20.

Lagerföljd Drottninggatan. Sektion 2:2.

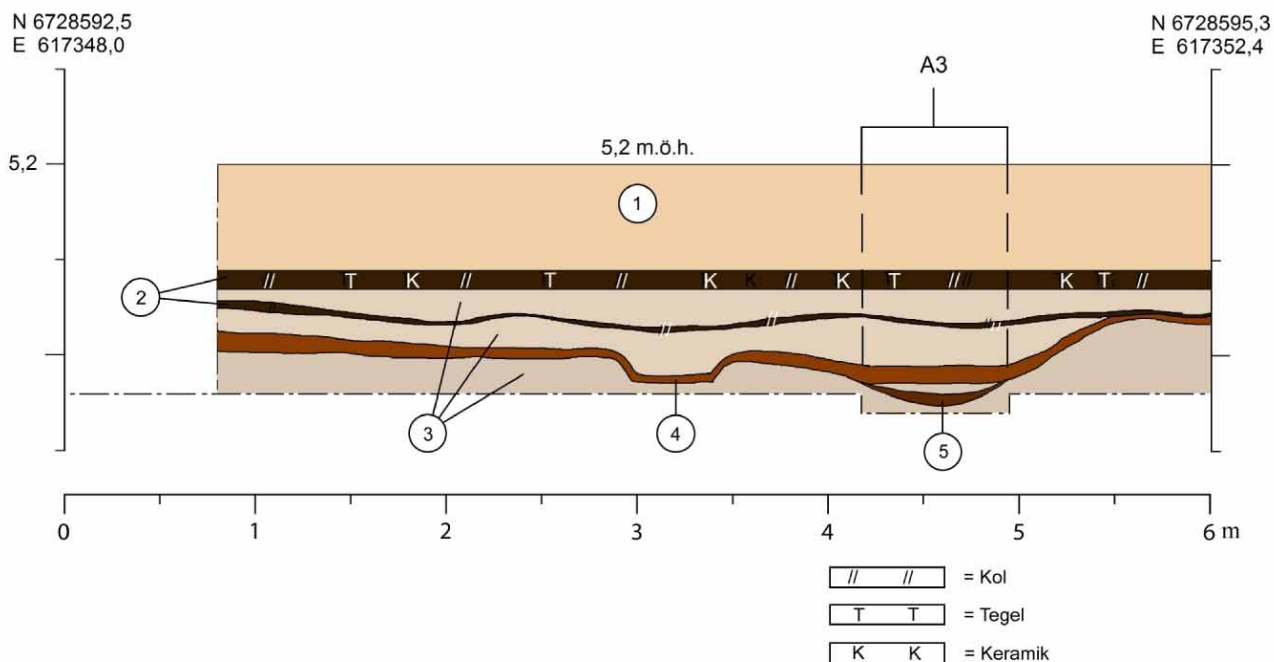
1. Påfört bärlager för väg bestående av sandigt grus med natursten och stenkross (0,6 meter tjockt).
2. Raseringslager av humös sand med kol, sot, ben och tegelkross (0,2 meter tjockt).
3. Raseringslager av gråbrun humös sand med kol, sot, ben, tegelkross och keramik av rödgods (minst 0,2–0,3 meter tjockt).
4. Gult linsliknande lager av lera med bitar av eventuellt kalk, 1,4 meter långt (0,1 meter som tjockast). Eventuellt rest av lerklining eller grundisolering till eldstad/spis (A 2)
5. Brunt träfiberrikt sandigt lager med enstaka djurben (0,1 meter tjockt). I överkant av lagret iakttogs ett tunt lager av kol (0,01–0,02 meter tjockt). I övrigt något organiskt och på ställen lerigt.
6. Naturligt förekommande jordmån av postglacial sand.

Sektion 2:3 Drottninggatan. Kulturlager (Lager 2–3). Skala 1:20.

Lagerföljd Drottninggatan. Sektion 2:3.

1. Påfört bärlager för väg bestående av sandigt grus med natursten och stenkross (0,65 meter tjockt).
2. Raseringslager av gråbrun humös sand med kol, sot, ben, tegelkross och keramik av rödgods (0,3–0,35 meter tjockt).
3. Brunt träfiberrikt lerigt lager med enstaka djurben (0,1 meter tjockt). I övrigt något organiskt.
4. Naturligt förekommande jordmån av postglacial sand.

Sektion 2:4 Drottninggatan. Kulturlager. Skala 1:20.

Lagerföljd Drottninggatan. Sektion 2:4.

1. Påfört bärlager för väg bestående av sandigt grus med natursten och stenkross (0,6 meter tjockt).
2. Raseringslager av humös sand med kol, sot, ben och tegelkross (0,05–0,2 meter tjockt).
3. Påförd beige finkornig sand (0,05–0,25 meter tjockt).
4. Brunt träfiberrikt sandigt lager med enstaka djurben (0,1 meter tjockt). I övrigt något organiskt och på ställen lerigt.
5. Mörkbrunt lager av huvudsakligen huggspån och flis (0,05 meter tjockt). Anläggning 3.
6. Naturligt förekommande jordmån av postglacial sand.

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, BOX 746, 801 28 GÄVLE · TEL 026-65 56 00. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE
BESÖKSADRESS: SÖDRA STRANDGATAN 20, GÄVLE